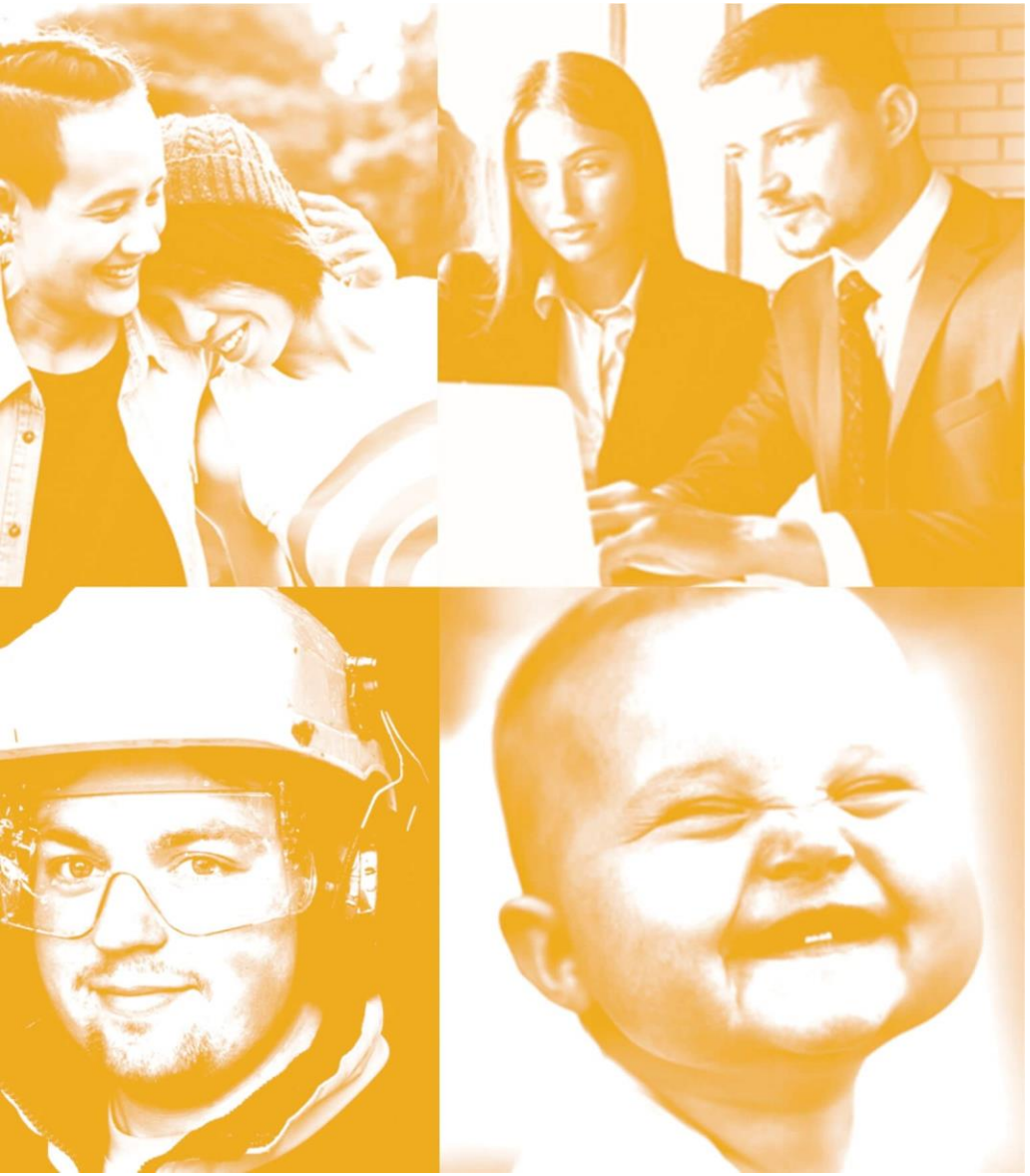

Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 299/2022 vp)

SOTE-VALVONTALAIN TAVOITE

Tavoitteena

- Valvonnan toimintatapojen uudistaminen ja selkeyttäminen
  - Valvonnan tehokkuus, tuloksellisuus, tehokkaat puuttumiskeinot
  - Riskiperusteinen menettely – valvonnan kohdentaminen toiminnan laadun ja laajuuden perusteella
- Tukea sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä ja tuottamista, muutoksia ja tiedonhallintaa
- Mahdollistaa tehokas valvonta ja vahvistaa omavalvonnan asemaa, jotta varmistetaan asiakkaiden ja potilaiden perusoikeudet, asiakas- ja potilasturvallisuus sekä laadultaan hyvät sosiaali- ja terveyspalvelut

SOTE-VALVONTALAIN SISÄLLÖSTÄ

Valvonnan yleislaki sosiaali- ja terveydenhuollossa

- Julkisen ja yksityisen sektorin valvonta – toimintaedellytysten ja velvollisuuksien yhdenmukaisuus;
- Ilmoitus- ja lupahallinnosta yhtenäiseen rekisteröintimalliin
  - palveluntuottajan ja viranomaisen hallinnollisen taakan keventäminen ja resurssien vaikuttavampi käyttö
  - valtakunnallinen rekisteri Soteri
- Ennakollisen ohjauksen ja ennaltaehkäisevän valvonnan vahvistaminen
- Omavalvontasäännösten vahvistaminen, kehittäminen ja kokoaminen
  - Omavalvonta palvelunjärjestäjille ja palveluntuottajille
  - Palvelunjärjestäjä olisi vastuussa järjestämänsä sosiaali- ja potilasasiamiestoiminnan omavalvonnasta.

YHTENÄINEN REKISTERÖINTIMENETTELY

- Julkisen ja yksityisen sektorin säädettyjen toimintaedellytysten ja velvollisuuksien yhdenmukaisuus
- Ennakollisen laillisuusvalvonnan kokonaisuus valtion viranomaistoiminnaksi (vrt. nykyisessä sääntelyssä hyvinvointialueen tehtävät)
- Sama menettely riippumatta toiminnan oikeudellisesta muodosta (vrt. lupa- ja ilmoitusmenettelyiden eroavaisuudet)
- Taloudellisten toimintaedellytysten vahvistaminen
- Mahdollisuus ohjata ennakkovalvonnan menettelyn painoa laadultaan ja laajuudeltaan sekä asiakasryhmältään keskeisiin palvelumuotoihin ja –toimijoihin sekä muutostilanteisiin (valvonnan vaikuttavuus ja tehokkuus)
- Muutos- ja yhteistoimintatilanteiden hahmottaminen hallinnollisesti yhtenäisellä tavalla (mahdollisuus yhteiseen palveluyksikköön)
- Valtakunnallinen yhtenäinen tietopohja ja sen hyödynnettävyys
- Julkiselle tuotannolle siirtymäsääntely

Sote-valvontalaki: viranomaisvalvonta

Valvontaviranomaiset: Valvira ja Avit/viranomaisvalvonnasta lakiehdotuksen 5 luku

- Valtion valvontaviranomaisten tehtävänä on laillisuusvalvonta ja valvontaan liittyvä ohjaus. Yhdenmukaisuus ohjauksessa ja laillisuusvalvonnan ratkaisuissa tulee olemaan ensiarvoisen tärkeää uudessa tilanteessa, jotta se osaltaan tukee sote-uudistuksen onnistumista.
- Suunnitelmallinen valvonta => valvonnan kohdentaminen (valvontaohjelma ja –suunnitelma), valvonnan kehittäminen
- Reaktiivinen valvonta (kantelut, ilmoitukset, oma aloite)
- Valvontaviranomaiset varmistaisivat palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvonnan toteuttamista.
    - omavalvonnan edistäminen, ohjaus ja varmistaminen ovat välttämättömiä valvontaviranomaisen tehtäviä.
- Valvonnan keinot ja seuraamukset: hallinnollinen ohjaus, määräys puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta (määräystä voidaan velvoittaa noudattamaan sakon uhalla), toiminnan keskeyttäminen/kieltäminen; rekisteröinnin poistaminen

Viranomaisvalvonta voi olla ja sen tuleekin olla vuorovaikutteista. Viranomaisvalvonnan lähtökohdat ovat luottamusperiaate, yhteistyöhakuisuus, valvottavan aito kuunteleminen ja kyky tunnistaa myös hyvää toimintaa.

Tämä ei saa johtaa roolien hämärtymiseen. Valvova viranomainen valvoo valvottavaa. Valvonnassa tehdään yhteistyötä asiakkaiden ja potilaiden hyväksi, mutta valvova viranomainen ei ole varsinaisesti valvottavan ”kumppani”. Valvovalla viranomaisella pitää olla esteetön ja objektiivinen kyky tehdä myös ikäviä päätöksiä, kun niitä tarvitaan.

Valvonnan painopisteet

Sote-rakenneuudistus

- Rakenneuudistuksen myötä sosiaali- ja terveyspalvelujen valvonnan painopiste ja työnjako muuttuu.
- Hyvinvointialueilla on järjestämisvastuulleen kuuluva velvollisuus valvoa omia ja hankkimiaan palveluja.
- Valvontaviranomaisten tehtävänä on valvoa sosiaali- ja terveyspalvelujen lainmukaisuutta sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden ja oikeusturvan toteutumista.
- Lainsäätäjä korostaa palvelujärjestelmän muutos- ja uudistustilanteessa viranomaisvalvonnan ja valvontaan liittyvän ohjauksen merkitystä, kun vanhoja rakenteita ja toimintatapoja korvataan uusilla ja toimijoiden vastuita ja velvollisuuksia määritellään uudella tavalla.

Valvonnan painopisteet

- Uudistuksilla pyritään lisäämään valvonnan ennakoivuutta, riskiperusteisuutta, vuorovaikutteisuutta ja yhdenvertaisuutta.
- Valvontaviranomaisten tulee kehittää työtään järjestämisvastuuvalvonnassa ja tukea hyvinvointialueita itse huolehtimaan järjestämisvastuuseen kuuluvan oman valvontatehtävänsä ja omavalvonnan suunnittelusta ja toimeenpanosta.

Valvonta on omavalvonnan ja viranomaisvalvonnan muodostama kokonaisuus.

Organisaatioiden ja niiden työntekijöiden tekemä **omavalvonta**

Viranomaisen tekemä **viranomaisvalvonta**

Viranomaisvalvonnan tehtävänä on edistää ja varmistaa omavalvontaa sekä puuttua asioihin, kun omavalvonta ei riitä.

Paraskaan omavalvonta ei korvaa viranomaisvalvontaa, eikä paraskaan viranomaisvalvonta todellakaan korvaa omavalvontaa.

Sote-valvontalaki: omavalvonta

Yleistä

- Sote-valvontalakiehdotukseen sisältyisi omavalvonnasta oma luku, jossa olisi säännöksiä sekä palvelunjärjestäjän että palveluntuottajan velvollisuuksista omavalvonnassa
- Omavalvonnan kohteena palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus
- Täydentävää, kokoavaa ja kehittävää sääntelyä suhteessa järjestämislain nykyisiin säännöksiin, jotka koottaisiin esitettyyn lakiin

Omavalvonta = asiakas- ja potilasturvallisuustyön perusta

- Työntekijän omavalvonta: jokaisen työntekijän lakisääteinen ja eettinen velvollisuus toimia turvallisesti; sisältää velvollisuuden ilmoittaa huolista.
- Palveluntuottajan omavalvonta: lakisääteinen velvollisuus laatia omavalvontasuunnitelma ja toimia tosiasiallisesti sen mukaisesti sekä valvoa myös alihankintana tilattua tuotantoa.
- Palvelun järjestäjän = hyvinvointialueen vastuuseen kuuluva (oma)valvonta: oman tuotannon omavalvonta sekä muun tuotannon asianmukainen hankinta että tehdyn hankinnan seuranta.

Sote-valvontalaki: omavalvonta

Palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvonta

- Valvonnan painopiste ensisijaisesti järjestäjätaholla operatiivisen valvonnan (ilmoitukset, oma seuranta, asiakas/henkilöstöpalaute) osalta;
- Viimesijainen reaktiivinen valvonta (laadun ja laajuuden mukaan kohdennettu), suunnitelmallinen (valtionohjausta tukeva) valvonta ja omavalvonnan tukeminen ovat keskeisimpiä valtion valvontaviranomaisen tehtäviä.
- Palvelunjärjestäjän vastuulla on valvoa myös palveluntuottajien toimintaa
- Vaikuttavuus ja tehokkuus edellyttävät omavalvonnan suunnittelua ja omavalvonnan osaamiseen lisäämistä mm. kouluttamisen keinoin.
- Omavalvontaohjelma kokoaa nykyisellään hajanaisia suunnitelmavelvollisuuksia

Valvontalain ehdotukset täydentävät omavalvonnan hahmotusta

- Palvelunjärjestäjän on valvottava toimintaansa siten, että sosiaali- ja terveydenhuolto on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaista kuin asiakkaiden ja potilaiden tarve ja turvallisuus edellyttää
- Palvelunjärjestäjän on seurattava myös henkilöstön riittävyyttä sekä tilojen ja laitteiden turvallisuutta ja soveltuvuutta palvelujen toteuttamisessa.
- Palvelunjärjestäjän omavalvontaohjelman sisältöjen ja riskienhallinnan keinojen tulee näkyä oman tuotannon ohjauksessa, mutta myös palvelunjärjestäjän tekemissä sopimuksissa palveluntuottajien kanssa - siten palvelunjärjestäjän ohjauksella olisi yhteys myös palveluntuottajien omavalvontaan.
- Omavalvontasuunnitelmavelvoitteiden- ja sisällön yhtenäistäminen

Omavalvonta: omavalvontasuunnitelma

- Omavalvontasuunnitelma on palvelujen laadun ja kehittämisen päivittäinen työväline. Laadittaisiin palveluyksiköittäin.
  - Omavalvontasuunnitelmassa sovittaisiin menettelytavat palvelutoiminnassa havaittujen riskien, vaaratilanteiden ja laadullisten puutteiden ennaltaehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatillisen osaamisen varmistamiseksi.
  - Suunnitelman olisi oltava sitä laajempi ja yksityiskohtaisempi mitä monimuotoisempaa ja riskialttiimpaa palveluntuottajan toiminta on.
  - Omavalvontasuunnitelmassa määriteltäisiin muun muassa yksikössä noudatettavat toimintatavat ja niiden toteuttamisen seuranta.
  - Palveluntuottajalta edellytetään ammattitaitoa, tietoa ja kokemusta arvioida, minkälaisella omalla ohjauksella ja valvonnalla toiminnan laatu ja säädöstenmukaisuus varmistetaan.
  - Lakiehdotus yhtenäistäisi omavalvontasuunnitelmaa koskevaa nykyistä sääntelyä

Omavalvonta: rikostaustan selvittäminen

- Nykyisin palveluntuottajalla on velvollisuus selvittää työntekijän rikostausta lasten ja nuorten kanssa työskentelevien osalta
- Lakiehdotus toisi uuden velvoitteen kaikille palveluntuottajille selvittää iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden sosiaali- ja terveyspalveluihin työhön otettavan tai virkaan nimitettävän henkilön rikostausta. Rikostausta selvitettäisiin tarkastamalla potentiaalisen työntekijän rikosrekisteriote. Tämän otteen tilaaminen on mahdollista ainoastaan työntekijälle itselleen, joten palveluntuottajille vaatimuksesta aiheutuva hallinnollinen taakan arvioidaan muodostuvan varsin pieneksi.
- Tarvitaan muutos rikosrekisterilain 6 §:ään

Ilmoitusvelvollisuus

- Lakiehdotukseen sisältyisi henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus palveluyksikön vastuuhenkilölle, jos hän tehtävissään huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan asiakkaan tai potilaan sosiaali- tai terveydenhuollon toteuttamisessa
- Palveluntuottajan olisi ilmoituksen johdosta ryhdyttävä epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan korjaamiseksi
- Palveluntuottajan tulisi myös ilmoittaa omassa tai alihankkijan toiminnassa ilmenneistä asiakas- ja potilasturvallisuutta olennaisesti vaarantavista epäkohdista ja vahingoista tai vaaratilanteista palvelunjärjestäjälle ja valvontaviranomaiselle

HE 299/2022 vp perustuslain näkökulmasta

- Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto
- Riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut
- Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- Yksityiselämän suoja: Kotirauha, Henkilötietojen suoja
- Tiedonsaantioikeudet ja salassapito
- Valvontaviranomaisen tarkastukset
- Palveluntuottajan omaisuuden suoja, sopimusvapaus ja elinkeinonvapaus